

ठाणे महानगरपालिका, ठाणे
अतिक्रमण नियंत्रण व निष्कासन विभाग
जाहीर सुचना

केन्द्र शासनाने फेरीवाल्यांसंदर्भात जाहीर केलेले राष्ट्रीय फेरीवाला धोरण व मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार ठाणे महानगरपालिका क्षेत्रातील फेरीवाला व्यवसायाचे विनियमन करणेसाठी प्रारूप उपविधी तयार करण्यात आले असून त्यास मा.महासभा ठराव क्र.१३२ दि.२५-११-२००९ अन्वये मान्यता देण्यात आली आहे.

शासनाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार सदर प्रारूप उपविधीस अंतिम मंजूरी मिळण्याच्या दृष्टीने सदरच्या प्रारूप उपविधीवर नागरिकांकडून हरकती व शिफारसी मागविण्यात येत आहेत. त्यासाठी सदर प्रारूप उपविधीची प्रत ठाणे महानगरपालिकेची सर्व प्रभाग समिती कार्यालये व नागरी सुविधा केन्द्र, मुख्य प्रशासकीय कार्यालय, पाचपाखाडी, ठाणे येथे दि.१०/०२/२०१० ते दि.०९/०३/२०१० या कालावधीत कार्यालयीन वेळेत तसेच तसेच ठाणे महानगरपालिकेच्या अधिकृत वेबसाईट www.thanemahapalika.com वर पाहण्यासाठी उपलब्ध आहे.

नागरिकांनी यासंदर्भातील हरकती व शिफारशी दि.१०/०२/२०१० ते दि.०९/०३/२०१० या कालावधीत कार्यालयीन वेळेत संबंधित प्रभाग समिती कार्यालय तसेच नागरी सुविधा केन्द्र, मुख्य प्रशासकीय कार्यालय, पाचपाखाडी, ठाणे येथे सादर कराव्यात.

सही/-
उपआयुक्त
अतिक्रमण नियंत्रण व निष्कासन विभाग
ठाणे महानगरपालिका, ठाणे

ठाणे महानगरपालिका, ठाणे
अतिक्रमण निष्कासन व नियंत्रण विभाग

ठाणे महानगरपालिका क्षेत्रातील फेरीवाला
व्यवसायाचे (विनियमन) आदर्श उपविधी

२००९

भाग - १

१.१ संक्षिप्त नामाभिधान -

- (अ) हे उपविधी "ठाणे महानगरपालिका फेरीवाला व्यवसायाचे (विनियमन) आदर्श उपविधी २००९" या नावाने संबोधण्यात येतील.
- (ब) हे उपविधी ठाणे महानगरपालिका क्षेत्रात लागू राहिल.
- (क) हे उपविधी राजपत्रात प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

१.२ व्याख्या -

- (अ) विषयात किंवा संदर्भात काहीही प्रतिकूल नसल्यास या नियमात -
- (१) "फेरीवाला" म्हणजे आपला माल कोणत्याही पक्क्या संसाधनाशिवाय परंतु सार्वजनिक/खाजगी जमिनीवर एखाद्या तात्पुरत्या स्थिर संरचनेच्या आधारे किंवा फिरत्या गाडीच्या आधारे किंवा डोक्यावर भार वाहून फेरीने लोकांना वस्तुची विक्री करणारी किंवा सेवा देणारी व्यक्ती.
(टिप - फेरीवाल्यांच्या व्याख्येमध्ये महानगरपालिका यांनी यापूर्वी दिलेले अपंगांकरीता PCO बुथ, चर्मउद्योग, आरे-सरिता दूध केन्द्र तसेच इतर पक्के स्टॉल यांचा समावेश नाही.)
- (२) "स्थिर फेरीवाला" म्हणजे एकतर नेमून दिलेल्या सार्वजनिक/खाजगी क्षेत्रातील एका जागेवर बसून मालाची विक्री करणारी किंवा सेवा देणारी व्यक्ती.
- (३) "फिरता फेरीवाला" म्हणजे ढकल गाडीवरून किंवा हातगाडीवरून किंवा सायकलवरून किंवा वाहनातून किंवा आपल्या डोक्यावरील टोपलीतून मालाची विक्री करत एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी जाणारी व्यक्ती.
- (४) "व्यक्ती" म्हणजे वय वर्षे १८ पूर्ण झालेली व्यक्ती.
- (५) "कुटूंब" म्हणजे पती-पत्नी व त्यांची १८ वर्षांपेक्षा कमी वय असलेली मुले.
- (६) "फेरीवाला क्षेत्र-I" म्हणजे महानगरपालिकेकडून फिरता फेरीवाला व स्थिर फेरीवाला यांना व्यवसायासाठी दिर्घकाळासाठी किंवा तात्पुरते अनुज्ञेय म्हणून घोषित करण्यात आलेले क्षेत्र.
- (७) "फेरीवाला क्षेत्र-II" म्हणजे महानगरपालिकेने घोषित केलेले असे क्षेत्र की, ज्या क्षेत्रामध्ये फक्त फिरता फेरीवाला व्यवसाय करू शकतील. या क्षेत्रामध्ये ना-फेरीवाला क्षेत्र व "फेरीवाला क्षेत्र-I" व्यतिरिक्त क्षेत्राचा समावेश असेल.
- (८) "ना-फेरीवाला क्षेत्र" म्हणजे महानगरपालिकेने त्यांच्या हद्दीत फेरीवाला व्यवसाय करणेकरीता प्रतिबंधित म्हणून जाहीर केलेले क्षेत्र.
- (९) "अधिकृत फेरीवाला" म्हणजे महानगरपालिकेकडे फेरीवाला म्हणून नोंदणी केली आहे आणि महानगरपालिकेच्या हद्दीत घोषित फेरीवाला क्षेत्रात किंवा खाजगी ठिकाणी संबंधित मालमत्ताधारकांच्या मान्यतेने स्वतः व्यवसाय करित आहे, अशी व्यक्ती.
- (१०) "अनधिकृत फेरीवाला" म्हणजे अधिकृत फेरीवाला व्यतिरिक्त इतर फेरीवाले.
- (११) "किऑस्क" म्हणजे असा सुशोभित केलेला खोका की ज्यामध्ये मध्यभागी बसून व्यवसाय करता येतो.
- (१२) "निराधार महिला" म्हणजे जिला उपजिविकेसाठी कोणतेही साधन उपलब्ध नाही आणि जिच्या कुटूंबात कमवती व्यक्ती नाही अशी स्त्री.
- (१३) "मागासवर्गीय" म्हणजे ज्या व्यक्तीला अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती/इतर मागासवर्ग/भटक्या जाती/विमुक्त भटक्या जमाती/विशेष मागास वर्ग यांचे शासनाच्या सक्षम प्राधिकार्याने जातीचे वैध प्रमाणपत्र दिले आहे अशी व्यक्ती.

- (१४) "अपंग" म्हणजे ज्या व्यक्तीकडे ४० टक्क्याहून अधिक अपंगत्व असल्याबाबत जिल्हा शल्य चिकित्सक किंवा सक्षम प्राधिकार्याने दिलेले प्रमाणपत्र आहे अशी व्यक्ती.
- (१५) "प्रकल्पग्रस्त" म्हणजे ज्या व्यक्तीला शासनाच्या सक्षम प्राधिकार्याने प्रकल्पग्रस्त असल्याबाबत प्रमाणपत्र दिले आहे अशी व्यक्ती.

(ब) या नियमात वापरण्यात आलेल्या ज्या शब्दांचा किंवा वाक्यसमुहांच्या स्वतंत्र व्याख्या देण्यात आलेल्या नाहीत, ते महानगरपालिका अधिनियमात ज्या अर्थाने वापरण्यात आले असतील तोच त्यांचा अर्थ गृहित धरण्यात येईल.

भाग - २

फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाचे विनियमनासाठी संस्थात्मक रचना

२. ठाणे महानगरपालिका शहर फेरीवाला समिती

२.१ महानगरपालिका शहर फेरीवाला समिती स्थापन करणे - ठाणे महानगरपालिका शहर फेरीवाला समिती

१)	अध्यक्ष	मा.महापौर
२)	सदस्य	मा.उपमहापौर
३)	सदस्य	मा.स्थायी समिती सभापती
४)	सदस्य	मा.सभागृहनेता
५)	सदस्य	मा.विरोधी पक्षनेता
६)	सदस्य	मा.आयुक्त
७)	सदस्य	मा.पोलिस उपआयुक्त (वाहतूक)
८)	सदस्य	मा.आयुक्त यांनी नामनिर्देशित केलेला अधिकारी
९)	सदस्य	सार्वजनिक जमिनीची मालकी असणारे प्राधिकरणाचे प्रतिनिधी
१०)	सदस्य	संघटना (बाजार, व्यापारी, रहिवासी कल्याण इ.) चे ३ प्रतिनिधी (पैकी १ महिला)
११)	सदस्य	४ फेरीवाला संघटनेचे प्रतिनिधी (पैकी २ महिला)
१२)	सदस्य	लीड बँकेचे व्यवस्थापक
१३)	सदस्य	कमाल ४ सामाजिक संस्थेचे प्रतिनिधी (पैकी किमान २ महिला)
१४)	सदस्य सचिव	उपआयुक्त (फेरीवाला/अतिक्रमण)

शहर फेरीवाला समितीच्या एकूण सदस्य संख्येपैकी किमान २० टक्के एवढे फेरीवाल्यांचे प्रतिनिधी व १० टक्के सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी असतील व सदर प्रतिनिधींचे नामनिर्देशन आयुक्त करतील. तसेच समितीच्या एकूण सदस्यांपैकी एक तृतीयांश महिला प्रतिनिधी शक्यतो असाव्यात. समितीच्या सभेसाठी एकूण सदस्यांपैकी किमान एक तृतीयांश सभासदांची उपस्थिती आवश्यक राहिल. समितीची बैठक तीन महिन्यातून किमान एकदा घेण्यात यावी. परंतु, आवश्यकतेनुसार तातडीची बैठक अध्यक्षांना बोलाविता येईल.

२.२ ठाणे महानगरपालिका शहर फेरीवाला समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या -

महानगरपालिका शहर फेरीवाला समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालील बाबींचा समावेश असेल :-

१. फेरीवाल्यांकरीता शहरात जागांचे नियोजन करणे तसेच स्थिर फेरीवाल्यांकरीता फेरीवाला निहाय वाटप करावयाच्या जागेचे क्षेत्रफळ व स्वरूप ठरविणे.
२. स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांच्या नोंदणी संख्येची शिफारस महानगरपालिकेला करणे.
३. महानगरपालिकेच्या मान्यतेने फेरीवाल्यांकरता नोंदणी शुल्क व इतर शुल्क निश्चित करणे.
४. कमाल ५ वर्षे या मर्यादेच्या अधिन राहून फेरीवाल्यांकरीता नोंदणीचा कालावधी ठरविणे.
५. फिरता फेरीवाले व स्थिर फेरीवाले यांनी विक्री करावयाच्या मालाचा प्रकार ठरविणे.

६. फेरीवाला क्षेत्र-I, फेरीवाला क्षेत्र-II व ना-फेरीवाला क्षेत्राची शिफारस महानगरपालिकेला करणे.
७. फिरता फेरीवाल्यांकरीता माल वाहतूकीच्या वाहनाचा आकार, प्रकार, रचना ठरविणे.
८. फेरीवाला क्षेत्रामध्ये पुरविण्यात येणाऱ्या सोयी/सुविधांबाबत धोरण ठरविणे.
९. फेरीवाल्यांकरीता सामाजिक सुरक्षिततेबाबत व कल्याणकारी धोरण ठरविणे.
१०. आठवडी बाजाराबाबत धोरण ठरविणे.
११. अटी व शर्तीचे भंग करणाऱ्या फेरीवाल्यांकडून आकारण्यात येणाऱ्या दंडाचे धोरण ठरविणे.
१२. फेरीवाल्यांचे विनियमन करणाऱ्या इतर मुद्यांबाबत धोरण ठरविणे.

२.३ प्रभाग फेरीवाला समिती

महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समितीची स्थापना करणे :-

महानगरपालिका खालील प्रमाणे प्रत्येक प्रभाग समितीकरीता प्रभाग फेरीवाला समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

१)	अध्यक्ष	प्रभाग समिती अध्यक्ष
२)	सदस्य	त्या प्रभागातील सर्व नगसेवक
३)	सदस्य	वरिष्ठ पोलिस निरीक्षक
४)	सदस्य	पोलिस निरीक्षक (वाहतूक)
५)	सदस्य	वैद्यकीय अधिकारी
६)	सदस्य	अतिक्रमण अधिकारी
७)	सदस्य	उपअभियंता (स्थापत्य)
८)	सदस्य	नगररचना अधिकारी
९)	सदस्य	स्थानिक पातळीवरील फेरीवाला संघटनेचे ४ प्रतिनिधी (पैकी २ महिला)
१०)	सदस्य सचिव	सहाय्यक आयुक्त

प्रभाग फेरीवाला समितीच्या एकूण सदस्य संख्येपैकी किमान १० टक्के एवढे फेरीवाल्यांचे प्रतिनिधित्व असेल. सदर प्रतिनिधींचे नामनिर्देशन आयुक्त करतील. समितीच्या एकूण सदस्यांपैकी एक तृतीयांश महिला प्रतिनिधी शक्यतो असाव्यात. समितीच्या सभेसाठी एकूण सदस्यांपैकी किमान एक तृतीयांश सभासदांची उपस्थिती आवश्यक राहिल. समितीची बैठक तीन महिन्यातून किमान एकदा घेण्यात यावी. परंतु, आवश्यकतेनुसार तातडीची बैठक अध्यक्षांना बोलाविता येईल.

२.४ महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या -

महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालील बाबींचा समावेश असेल :-

१. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्र I, फेरीवाला क्षेत्र II व ना फेरीवाला क्षेत्र घोषित करणेकरीता शहर फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे.
२. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्राकरीता क्षेत्र निहाय नकाशे व पीच (बैठक) ची संख्या निश्चित करणे.
३. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्रामध्ये क्षेत्रनिहाय विक्री करावयाच्या मालाचे प्रकार निश्चित करणे.

४. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे आठवडी बाजाराची जागा, दिवस व वेळ निश्चित करणे.
५. फेरीवाला क्षेत्र तसेच ना फेरीवाला क्षेत्रामध्ये नियंत्रण ठेवणे.
६. स्थिर फेरीवाल्यांकरीता जागेचे सोडत पध्दतीने वाटप करताना सोडत करावयाची आवश्यकता असल्यास किमान ३ व्यक्तींचे पंच मंडळ घोषित करणे. या पंच मंडळाचा अध्यक्ष विभाग अधिकारी / क्षेत्रीय अधिकारी असेल.
७. नागरिकांकडून फेरीवाल्यांच्या विरुद्ध प्राप्त झालेल्या तक्रारींवर शहानिशा करून उचित कार्यवाही करणे. (दंड, नोंदणी रद्द करणे, नोंदणी निलंबित करणे इ.)
८. प्रत्येक फेरीवाला क्षेत्राकरीता फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती स्थापन करणे.

२.५ प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती

प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीची स्थापना करणे :-

महानगरपालिका खालील प्रमाणे प्रत्येक प्रभाग समितीकरीता प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती स्थापन करित आहे.

१)	अध्यक्ष	सहाय्यक आयुक्त
२)	सदस्य	उपअभियंता (स्थापत्य)
३)	सदस्य	पोलिस निरीक्षक (वाहतूक)
४)	सदस्य	वरिष्ठ पोलिस निरीक्षक
५)	सदस्य	नगररचना अधिकारी
६)	सदस्य	अतिक्रमण निष्कासन अधिकारी

२.६ प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या -

प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालील बाबींचा समावेश असेल :-

१. प्रभागातील फेरीवाल्यांचे सर्व्हेक्षण करणे तसेच सर्व्हेक्षण करताना सर्व्हेक्षण नमून्यामध्ये फेरीवाल्यांच्या मालाचा प्रकार, तो किती वर्षांपासून व्यवसाय करतो, व्यवसायाचे ठिकाण इत्यादीबाबतची माहिती भरून घेणे व त्याबाबतचे तत्सम पुरावे घेणे.
२. फेरीवाल्यांसाठी प्रभागात जागांचा शोध घेणे, फेरीवाला क्षेत्र व ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करण्याकरीता प्रभाग फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे. तसेच सक्षम प्राधिकाऱ्याने मंजूर केलेल्या फेरीवाला क्षेत्रांना क्रमांक देणे.
३. फेरीवाला क्षेत्रांकरीता क्षेत्रनिहाय नकाशे व पीच (बैठक) ची संख्या निश्चित करून प्रभाग फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे.
४. फेरीवाला क्षेत्रामध्ये क्षेत्रनिहाय विक्री करावयाच्या मालाचे प्रकार निश्चित करणेकामी शिफारस करणे.
५. आठवडी बाजाराची जागा, दिवस व वेळ निश्चित करणेबाबत प्रभाग फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे.

२.७ फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती -

प्रत्येक फेरीवाला क्षेत्रासाठी खालील प्रमाणे फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची स्थापना करण्यात येत आहे.

१. प्रत्येक फेरीवाला क्षेत्रामध्ये व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यांची संस्था स्थापन करण्यात येईल. सदर संस्थेची नोंदणी सहकार कायद्याखाली किंवा संस्था नोंदणी अधिनियमाखाली करण्यात येईल.
२. संबंधित फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या प्रत्येक फेरीवाल्याने या संस्थेचे सभासद होणे बंधनकारक राहिल.

३. सदर संस्थेचे सभासद त्यांच्या सदस्यांपैकी एक कार्यकारी समिती किंवा फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती निवडतील, त्यापैकी शक्यतो एक महिला असावी. त्या समितीमध्ये अध्यक्ष, सचिव व खजिनदार असे पदाधिकारी असतील. त्यांचा कार्यकाल ३ वर्षांपर्यंत असू शकेल. एकदा निवडून आलेले पदाधिकारी लगतच्या पुढील कालावधीकरीता निवडीस पात्र राहणार नाहीत.

२.८ फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या -

फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालील बाबींचा समावेश असेल.

१. फेरीवाला क्षेत्राकरीता प्रतिमहा आलेले पाणी/विद्युत बिल देयकाची रक्कम सर्व सभासदांकडून समान पध्दतीने जमा करून संबंधित सेवा प्राधिकरणाकडे भरणे करणे.
२. फेरीवाला क्षेत्राची साफसफाई, विद्युत व्यवस्था, पाणी पुरवठा व्यवस्था व सर्वसाधारण व्यवस्था पाहणे व फेरीवाला क्षेत्रातील सार्वजनिक जागेवरील अतिक्रमणे इत्यादींवर नियंत्रण ठेवणे.
३. फेरीवाला क्षेत्राच्या बाहेर घोषित केलेल्या ना-फेरीवाला क्षेत्रात फेरीवाल्यांनी व्यवसाय करू नये व फक्त नोंदणीकृत फेरीवालेच फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करतील हे कटाक्षाने पाहणे.
४. फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती सदस्यांकडून संबंधित फेरीवाल्यांच्या संस्थेने ठरविल्याप्रमाणे सभासद वर्गणी फेरीवाल्यांच्या भागभांडवलाकरीता जमा करेल.

भाग-३ फेरीवाल्यांची नोंदणी

३.१ फिरत्या फेरीवाल्यांकरीता नोंदणीची कार्यपध्दती :-

फिरत्या फेरीवाल्यांची फेरीवाला नोंदणी खालील कार्यपध्दतीनुसार करण्यात येईल.

१. महानगरपालिका फेरीवाला नोंदणीसाठी आवाहन करणेकरीता वृत्तपत्रात जाहीर सूचना प्रसिध्द करेल.
२. फेरीवाल्यांच्या नोंदणीकरीता महानगरपालिका क्षेत्रात अर्जदार विहित नमुन्यात प्रभाग फेरीवाला समितीकडे अर्ज करेल.
३. फेरीवाला नोंदणी करणेकरीता अर्जदाराने अर्जासोबत रहिवासाचा दाखला जोडणे आवश्यक राहिल.
४. महानगरपालिकेने ठरविलेले नोंदणी शुल्क अर्जदार नोंदणीचे वेळेस भरेल. दारिद्र्य रेषेखालील यादीत नाव असलेल्या कुटूंबातील अर्जदार व्यक्तीने नोंदणी शुल्क भरणे आवश्यक राहणार नाही.
५. फेरीवाल्यांचा नोंदणीचा कालावधी कमाल ५ वर्षांचा राहिल व त्यानंतर नोंदणीचे नूतनीकरण करणे आवश्यक राहिल.
६. नोंदणीकृत फेरीवाल्यांना महानगरपालिका छायाचित्र असलेले ओळखपत्र देईल.

३.२ फिरत्या फेरीवाल्यांच्या नोंदणीच्या सर्वसाधारण अटी व शर्ती :-

१. प्रत्येक नोंदणीकृत फिरत्या फेरीवाल्याने ओळखपत्र सहज दिसेल अशा पध्दतीने अंगावर लावणे बंधनकारक राहिल.
२. फिरत्या फेरीवाल्यांना ना फेरीवाला क्षेत्र वगळून इतर क्षेत्रात सतत फिरून व्यवसाय करणे बंधनकारक राहिल.
३. फिरत्या फेरीवाल्यांना त्यांचा व्यवसाय महानगरपालिका विहित करेल त्या वेळेतच करता येईल.
४. नोंदणीकृत फिरता फेरीवाल्याला कोणताही अन्नपदार्थ शिजवता वा तयार करता येणार नाही. फिरत्या फेरीवाल्याला नोंदणी पत्रात नमूद केलेल्या वस्तुंची विक्री करता येईल.
५. नोंदणीकृत फेरीवाल्याला डोक्यावर टोपली/पाटी ठेऊन किंवा सायकलने किंवा महानगरपालिकेने ठरवून दिलेल्या आकाराच्या व रचनेच्या हातगाडीतून किंवा अन्य वाहन इत्यादीमधून व्यवसाय करता येईल. मात्र त्या वाहनावर फेरीवाला नोंदणी क्रमांक लिहिणे बंधनकारक राहिल.
६. फिरता फेरीवाला कचरा रस्त्यामध्ये कोठेही न टाकता तो महानगरपालिकेच्या कचरा कुंडीत टाकेल.
७. नोंदणीकृत फिरता फेरीवाला ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करताना आढळल्यास त्याची नोंदणी रद्द करण्यात येईल व तो या उपविधीच्या तरतूदीप्रमाणे व संबंधित महानगरपालिका अधिनियमातील तरतूदीप्रमाणे शिक्षेस पात्र ठरेल.

३.३ स्थिर फेरीवाल्यांकरीता नोंदणीची कार्यपध्दती :-

१. महानगरपालिका स्थिर फेरीवाला नोंदणीसाठी आवाहन करणेकरीता वृत्तपत्रात जाहीर सूचना प्रसिध्द करेल.
२. महानगरपालिकेत स्थिर फेरीवाल्यांच्या नोंदणीकरीता अर्जदार विहित नमुन्यात प्रभाग फेरीवाला समितीकडे अर्ज करेल.

३. स्थिर फेरीवाला नोंदणी करणेकरीता अर्जदाराने अर्जासोबत महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षे वास्तव्य करीत असल्याबाबत अधिवास प्रमाणपत्र जोडणे अनिवार्य राहिल.
४. महानगरपालिकेने ठरविलेले नोंदणी शुल्क अर्जदार नोंदणीचे वेळेस भरेल. दारिद्र्य रेषेखालील यादीत नाव असलेल्या कुटूंबातील अर्जदार व्यक्तीस नोंदणी शुल्क भरणे आवश्यक नाही. तथापि, इतर शुल्क भरावे लागेल.
५. स्थिर व्यवसाय करणाऱ्या नोंदणीकृत फेरीवाल्यांना महानगरपालिका छायाचित्र असलेले ओळखपत्र देईल.

३.४ स्थिर फेरीवाल्यांच्या नोंदणीच्या सर्वसाधारण अटी व शर्ती :-

१. नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्याने ओळखपत्र सहज दिसेल अशा पध्दतीने अंगावर लावणे बंधनकारक राहिल.
२. नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाला व्यवसायाच्या जागी हजर नसताना व्यवसाय सांभाळण्यासाठी तो त्याचे कुटूंबातील आणखी एका व्यक्तीचे नाव अर्जात नमूद करू शकेल. त्या व्यक्तीने नोंदणीच्या कोणत्याही अटीचा केलेला भंग हा नोंदणीकृत फेरीवाल्यानेच केला आहे, असे समजण्यात येऊन नोंदणीकृत फेरीवाला त्यासाठी कारवाईस पात्र राहिल.
३. स्थिर फेरीवाल्यास देण्यात आलेली बैठकीची जागा (पीच) ही महानगरपालिकेच्या मालकीची राहिल. त्या जागेबाबत नोंदणीधारकाला कोणताही अधिकार प्राप्त होणार नाही. ही जागा कोणत्याही प्रकारे हस्तांतरित करण्याचा नोंदणीधारकाला अधिकार असणार नाही.
४. स्थिर फेरीवाला फेरीवाला क्षेत्रात महानगरपालिकेने नेमून दिलेल्या जागेवरच विक्रीचा माल ठेऊन पुर्णपणे तात्पूरत्या स्वरूपात ठराविक वेळेसाठी दैनिक भाडेतत्वावर व्यवसाय करेल.
५. महानगरपालिकेने पदपथावर घोषित केलेले तात्पूरता फेरीवाला क्षेत्र यामध्ये महानगरपालिकेने ठरवून दिलेल्या संरचनेच्या किऑक्समध्ये विक्रीचा माल ठेऊन स्थिर फेरीवाल्यास व्यवसाय करता येईल किंवा महानगरपालिकेने जमिनीवर आखून दिलेल्या पीचवर घडीच्या टेबलवर विक्रीचा माल ठेऊन व्यवसाय करता येईल. मात्र विक्रीची वेळ संपल्यानंतर घडीचा टेबल व माल परत घेऊन जाणे बंधनकारक राहिल.
६. विशेष सुरक्षा कारणासाठी २४ तासांची नोटीस देऊन पीचच्या जागेचा वापर थांबविणेचा अधिकार आयुक्त यांना असेल.
७. स्थिर फेरीवाल्यांना त्यांचा व्यवसाय महानगरपालिकेने विहित केलेल्या वेळेतच करता येईल. तसेच गिन्हाईकांशी सभ्य भाषेत व्यवहार करणे व चांगली वर्तणूक ठेवणे स्थिर फेरीवाल्यास बंधनकारक राहिल.
८. स्थिर फेरीवाल्यास गिन्हाईकांचे लक्ष वेधण्यासाठी मोठयाने ओरडण्याचा, गिन्हाईकांच्या अंगाला स्पर्श करण्याचा, ध्वनीवर्धकाचा, उघडझाप करणाऱ्या व तीव्र उजेडाच्या दिव्यांचा वापर करण्याचा अधिकार असणार नाही.
९. स्थिर फेरीवाल्यास केवळ नोंदणीपत्रात नमूद केलेल्या वस्तूच विक्रीसाठी ठेवता येतील.
१०. ज्या अटीवर नोंदणी देण्यात आलेली आहे, त्यापैकी कोणत्याही अटीचा भंग झाल्यास नोंदणी रद्द केली जाईल. मात्र नोंदणी रद्द करण्यापूर्वी नोटीस देऊन नोंदणीधारकाला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिली जाईल. ज्या नोंदणीधारकांची नोंदणी रद्द झालेली आहे त्याची पुन्हा नोंदणी करण्यात येणार नाही.
११. स्थिर फेरीवाला मयत/विकलांग झाल्यास त्याची स्थिर फेरीवाला नोंदणीची विक्री करता येणार नाही. परंतु, त्याची नोंदणी त्यांच्या वारसाकडे हस्तांतरित करता येईल.

भाग-४ फेरीवाला व्यवसाय क्षेत्राचे नियोजन

४.१ फेरीवाला व ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे

४.२ निकष

फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याकरीता खालील निकष वापरावेत.

१) फेरीवाला क्षेत्र-I

- i) सर्वसाधारणपणे परिच्छेद-४.१० मध्ये नमूद केल्यानुसार स्थिर फेरीवाला व्यवसायासाठी विशिष्ट पध्दतीने निर्माण करण्यात आलेल्या जागा फेरीवाला क्षेत्र-I म्हणून घोषित करण्यात येतील.
- ii) रहदारीस अडथळा निर्माण होणार नाही तसेच वाहतूकीची कोंडी होणार नाही अशा परिच्छेद ४.४ मध्ये समाविष्ट होणार नाहीत असे पदपथावर ही तात्पुरते फेरीवाला क्षेत्र-I घोषित करता येईल. मात्र, जसे जसे परिच्छेद-४.१० नुसार स्थिर फेरीवाल्यांच्या व्यवसायासाठी जागा निर्माण होतील तसे तसे फेरीवाला क्षेत्र-I टप्प्याने संपुष्टात आणणेसाठी प्रयत्न करण्यात येतील.

२) फेरीवाला क्षेत्र-II

रहदारीस अडथळा निर्माण होणार नाही तसेच वाहतूकीची कोंडी होणार नाही व ना-फेरीवाला क्षेत्रा व्यतिरिक्त रस्त्यांवर फेरीवाला क्षेत्र-II जाहीर करता येईल. या रस्त्यांवर फिरता फेरीवाल्यांनी फिरून व्यवसाय करण्यास मुभा राहिल व कोणत्याही परिस्थितीत त्यांना स्थिर स्वरूपात व्यवसाय करण्यास मज्जाव राहिल.

४.३ कार्यपध्दती

अ) महानगरपालिका क्षेत्रासाठी फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याची कार्यपध्दती :-

महानगरपालिका क्षेत्रात "फेरीवाला क्षेत्र" जाहीर करण्याकरीता खालील प्रमाणे कार्यपध्दती असेल:

१. प्रथम प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीमार्फत फेरीवाल्यांचे सर्व्हेक्षण करण्यात येईल.
२. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीमार्फत स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांकरीता जागांचेही सर्व्हेक्षण करण्यात येईल.
३. सर्व्हेक्षणानुसार स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांकरीता सुचविण्यात आलेल्या ठिकाणांबाबत प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती सहाय्यक संचालक नगररचना यांचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्याकरीता प्रस्ताव पाठवेल.
४. सहाय्यक संचालक, नगररचना यांचे ना-हरकत प्रमाणपत्र प्राप्त झाल्यानंतर प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती प्रस्ताव प्रभाग फेरीवाला समितीकडे सादर करेल. प्रभाग फेरीवाला समिती फेरीवाला क्षेत्राची शिफारस करणेपूर्वी दोन स्थानिक वृत्तपत्रात नोटीस देईल व ३० दिवसांत नागरिकांच्या हरकती व सुचना मागवेल.
५. नागरिकांच्या हरकती व सुचनांवर प्रभाग फेरीवाला समिती सुनावणी घेईल व प्रस्ताव शहर फेरीवाला समितीकडे शिफारसीसह पाठवेल.
६. शहर फेरीवाला समितीकडून स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांकरीता सुचविण्यात आलेल्या ठिकाणांचा प्रस्ताव "अ", "ब", "क" वर्ग महानगरपालिका ठराव करून अंतिम मंजूरीकरीता शासनाकडे पाठवेल.
७. अंतिम मंजूरी मिळाल्यानंतर आयुक्त स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांची ठिकाणे दोन स्थानिक वृत्तपत्रात जाहिरात देऊन प्रसिध्दी करेल.

८. प्रत्येक घोषित केलेल्या फेरीवाला क्षेत्रात त्यांच्या तपशिलासह "फेरीवाला क्षेत्र" असे नामफलक लावण्यात येईल.

ब) महानगरपालिका क्षेत्रात स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांच्या नोंदणीची संख्या निश्चित करण्याची कार्यपध्दती :-

१. शासनाच्या मान्यतेने फेरीवाला क्षेत्र म्हणून निश्चित करण्यात आलेली ठिकाणे व परिच्छेद क्र.४.१० नुसार स्थिर फेरीवाला व्यवसायासाठी विशेष पध्दतीने निर्माण करण्यात आलेल्या किंवा निर्माण होऊ शकणाऱ्या जागा यांच्या आधारे प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती प्रभागासाठी स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांची नोंदणीची कमाल संख्या प्रभाग फेरीवाला समितीमार्फत शहर फेरीवाला समितीला सुचविल.
२. शहर फेरीवाला समितीकडून स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांची नोंदणी करणेकामी सुचविण्यात आलेली नोंदणीची कमाल संख्या "अ", "ब", "क" वर्ग महानगरपालिका ठराव करुन अंतिम मंजूरीकरीता शासनाकडे पाठवेल.

४.४ ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे-

प्रत्येक प्रभाग समिती अंतर्गत ना फेरीवाला क्षेत्र घोषित करणे.

४.५ ना-फेरीवाला क्षेत्रासाठी निकष :-

ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणेकरीता खालील निकष वापरण्यात येतील.

१. २ मीटरपेक्षा कमी रुंदीचे पदपथ
२. गर्दीच्या ठिकाणी, वाहतूकीची कोंडी होत असलेली ठिकाणे
३. कोणताही वाहन वाहतूकीचा पुल
४. गोपनीयता व सुरक्षितता या कारणासाठी निश्चित केलेले क्षेत्र
५. दुकानाच्या समोरील पदपथ
६. महानगरपालिकेच्या बाजारापासून १०० मीटर अंतरापर्यंतचे क्षेत्र
७. धार्मिक स्थळे, रुग्णालये, शैक्षणिक संस्था, रेल्वे स्थानक यांचे हद्दीपासून सर्व बाजूने १०० मीटर अंतरापर्यंतचे रस्ते व पदपथ. परंतु धार्मिक स्थळाच्या शेजारी खालील व्यवसाय करणाऱ्या स्थिर फेरीवाल्यांकरीता जागा आरक्षित करता येईल.

- i. हार-तुरे
- ii. नारळ, अगरबत्ती, मेणबत्ती विक्री
- iii. पुजा साहित्य

४.६ ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करण्याचे प्राधान्यक्रम :-

ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करताना खालील प्राधान्यक्रम पाळण्यात येईल.

१. गोपनीयता व सुरक्षितता या कारणासाठी निश्चित केलेली ठिकाणे
२. संवेदनशील ठिकाणे. उदा.धार्मिक स्थळे, रुग्णालये, शैक्षणिक संस्था, रेल्वे स्थानक
- इ.
३. गर्दीच्या ठिकाणी, वाहतूकीची कोंडी होत असलेली ठिकाणे
४. दुकानासमोरील पदपथ

४.७ कार्यपध्दती :-

अ) महानगरपालिका क्षेत्रात ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याची कार्यपध्दत :-

परिच्छेद ४.६ च्या प्राधान्य क्रमानुसार ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करण्याकरीता खालील कार्यपध्दती अवलंबिण्यात येईल.

- i. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती परिच्छेद ४.५ च्या निकषानुसार त्यांच्या कार्यक्षेत्रात ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करावयाच्या क्षेत्राविषयी सविस्तर अहवाल प्रभाग फेरीवाला समितीस सादर करेल. प्रभाग फेरीवाला समिती आपल्या शिफारसीसह महानगरपालिका शहर फेरीवाला समितीकडे प्रस्ताव सादर करेल.
- ii. प्रभाग फेरीवाला समिती ना-फेरीवाला क्षेत्राची शिफारस करणेपूर्वी दोन स्थानिक वृत्तपत्रात नोटीस देईल व ३० दिवसात नागरिकांच्या हरकती व सुचना मागवेल.
- iii. नागरिकांच्या हरकती व सुचनांवर प्रभाग फेरीवाला समिती सुनावणी घेईल व प्रस्ताव शहर फेरीवाला समितीकडे संमतीसाठी पाठवेल.
- iv. शहर फेरीवाला समिती महानगरपालिकेच्या मंजूरीने ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करेल.
- v. महानगरपालिकेच्या मंजूरीनंतर आयुक्त दोन स्थानिक वृत्तपत्रात जाहीरात देऊन मंजूर ना-फेरीवाला क्षेत्राची यादी प्रसिध्द करेल.
- vi. प्रत्येक घोषित केलेल्या ना-फेरीवाला क्षेत्रात त्याच्या तपशिलासह "ना-फेरीवाला क्षेत्र" असे नामफलक लावणे बंधनकारक राहील.

४.८ टप्प्या-टप्प्याने ना-फेरीवाला क्षेत्राची अंमलबजावणी :-

महानगरपालिकेने वरील कार्यपध्दतीनुसार ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करताना खालील प्रमाणे टप्प्या-टप्प्याने कार्यवाही करावयाची आहे.

- अ) प्रथम परिच्छेद ४.५ च्या निकषानुसार जे रस्ते ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करावे लागतील त्यांची यादी तयार करण्यात येईल व परिच्छेद ४.६ प्रमाणे अशा रस्त्यांचे प्राधान्यक्रम ठरविण्यात येईल.
- ब) सदर रस्त्यांवर व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यांची यादी तयार करण्यात येईल व या फेरीवाल्यांच्या यादीमधून स्थिर फेरीवाल्यांकरीता परिच्छेद ५.९ नुसार पात्र असणाऱ्या स्थिर फेरीवाल्यांची यादी वेगळी करण्यात येईल.
- क) या स्थिर फेरीवाल्यांच्या यादीतील पात्र स्थिर फेरीवाल्यांना परिच्छेद ४.९० नुसार उपलब्ध होणाऱ्या जागांमध्ये तसेच ज्या पदपथांना परिच्छेद ४.५ च्या निकषांची बाधा येत नाही अशा पदपथांवर "तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र-१" घोषित करून परिच्छेद ५.९ मध्ये विहित प्राधान्यक्रमानुसार स्थलांतरित करण्यात येईल.

वरील प्रमाणे उपलब्ध जागा परिच्छेद ४.८(ब) प्रमाणे पात्र असणाऱ्या स्थिर फेरीवाल्यांच्या संख्येच्या तुलनेत अपुऱ्या असल्यास परिच्छेद ४.६ मध्ये कमी प्राधान्यक्रमाचे जे ना-फेरीवाला क्षेत्र आहेत अशा क्षेत्रांना निव्वळ तात्पुरत्या स्वरूपामध्ये "तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र-१" असे घोषित करता येऊ शकेल.

- ड) जे फेरीवाले परिच्छेद ५.९ मधील स्थिर फेरीवाल्यांच्या प्राधान्यक्रमात बसत नाहीत अशा फेरीवाल्यांची फिरता फेरीवाला म्हणून नोंदणी करता येईल व असे केल्यानंतर सदरचा रस्ता ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात येईल.
- इ) जे रस्ते परिच्छेद ४.६ मधील प्राधान्यक्रमानुसार अग्रक्रमाने ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करावयाचे आहेत ते वरील प्रक्रियेनुसार प्रथम "ना-फेरीवाला क्षेत्र" म्हणून घोषित करण्यात येतील व त्या ठिकाणी व्यवसाय करणाऱ्या परिच्छेद ५.९ प्रमाणे पात्र स्थिर फेरीवाल्यांचा परिच्छेद ४.९० प्रमाणे उपलब्ध होणाऱ्या जागा देणेसाठी प्रथम

विचार करण्यात येईल. त्यानंतर टप्प्या-टप्प्याने परिच्छेद ४.१० प्रमाणे जागा उपलब्ध झाल्यावर उत्तरोत्तर ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित केले जाईल.

- ई) परिच्छेद ४.१० नुसार स्थिर फेरीवाल्यांसाठी टप्प्या-टप्प्याने अधिक जागा उपलब्ध होताच पदपथांवर तात्पूरता फेरीवाला क्षेत्रात बसविलेल्या स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरित करण्यात येईल.
- फ) उपरोक्त प्रक्रियेची अंमलबजावणी करून परिच्छेद ४.५ च्या निकषात येणारे रस्ते ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात येईल.

४.९ फेरीवाल्यांचे विनियमनाकरीता कृती आराखडा :-

महानगरपालिकेकडून फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाचे विनियमन खालील प्रमाणे करण्यात येईल.

१. सर्व्हेक्षणाच्या माध्यमातून फेरीवाल्यांची गणना करण्यात येईल.
२. गणना केलेल्या फेरीवाल्यांची व्यवसाय निहाय परिच्छेद ४.११ मधील क्र.३ प्रमाणे वर्गवारी केली जाईल.
३. प्रथम प्राधान्याने घोषित करण्यात येणारे ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांना त्वरित परिच्छेद क्र.४.१० नुसार उपलब्ध नागरी जागांमध्ये परिच्छेद ५.१ मधील प्राधान्यक्रमानुसार स्थलांतरित करण्यात येईल. यानंतर शिल्लक राहिलेल्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांना परिच्छेद क्र.५.१ मधील प्राधान्यक्रमानुसार तूर्तास घोषित केलेल्या "तात्पूरता फेरीवाला क्षेत्र-१" मध्ये स्थलांतरित करण्यात येईल.
४. स्थिर फेरीवाल्यांकरीता अधिकाधिक जागा परिच्छेद ४.१० प्रमाणे तयार करणेसाठी महानगरपालिका प्रयत्न करेल. टप्प्या-टप्प्याने उपलब्ध होणाऱ्या अशा नागरी जागांमध्ये तात्पूरत्या फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांना टप्प्या-टप्प्याने परिच्छेद ५.१ मधील प्राधान्य क्रमानुसार स्थलांतरित करण्यात येईल. रस्ते व पदपथ फेरीवाले मुक्त राहण्याच्या उद्देशाने टप्प्या-टप्प्याने सर्व घोषित केलेले तात्पूरता फेरीवाला क्षेत्र-१ यांचा बदल ना फेरीवाला क्षेत्रात करणेच्या दृष्टीने सुक्ष्म नियोजन करून त्यानुसार अंमलबजावणी करण्यात येईल.

४.१० फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाकरीता नवीन जागा निर्माण करणे :-

४.११ स्थिर फेरीवाल्यांकरीता जागेचे नियोजन :-

१. सर्वसाधारणपणे महानगरपालिकेच्या क्षेत्रात, तात्पूरता फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात आलेले क्षेत्र वगळता, रस्ता व पदपथावर स्थिर फेरीवाल्यांना व्यवसाय करणे अनुज्ञेय असणार नाही.
२. नवीन विकास आराखडा तयार करतेवेळेस तसेच शहराच्या नवीन भागाच्या विकासाच्या वेळेस नियोजनामध्ये फेरीवाल्यांचे जागेचे नियोजन करण्यात येईल.
३. स्थिर फेरीवाल्यांकरीता जागेचे नियोजन करतेवेळेस शक्यतो फेरीवाल्यांचे तीन प्रकारची वर्गवारी करण्यात येईल.
 - अ. तयार खाद्यपदार्थ किंवा खाद्यपदार्थ त्याच ठिकाणी तयार करून विक्री करणारे फेरीवाले
 - ब. भाजीपाला, फळे, दूध, अंडी इ. विक्री करणारे फेरीवाले
 - क. इतर फेरीवाले (उदा. रेडीमेड गारमेंट, कटलरी इ.)

- अ) तयार खाद्यपदार्थ किंवा खाद्यपदार्थ त्याच ठिकाणी तयार करून विक्री करणारे फेरीवाल्यांकरीता जागेचे नियोजन :-

१) **फुड प्लाझा तयार करणे :-**

- अ) महत्वाच्या ठिकाणी उदा.रेल्वे स्टेशन, बस स्थानके, शाळा, महाविद्यालये, सिनेमागृह इ. जवळ "फुड प्लाझा" तयार करण्यात येतील. जे प्राधिकरणे किंवा खाजगी मालक याकरीता जागा उपलब्ध करून देतील अशांना त्यांनी उपलब्ध करून दिलेल्या जागेबद्दल हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) किंवा प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक देता येईल.
- ब) खाद्यपदार्थ त्याच ठिकाणी तयार करून विक्री करणारे फेरीवाल्यांची जागा ही तयार खाद्यपदार्थ विक्री करणाऱ्या फेरीवाल्यांच्या जागेपेक्षा जास्त राहिल.
- क) फुड प्लाझामध्ये सामायिक सोयी सुविधा करण्यात येतील. उदा.खाण्यासाठीची जागा, हात धुण्याची व पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था, कचरा कुंडी इत्यादी.

(टिप:-याकरीता महानगरपालिकेने विकास नियमावलीमध्ये आवश्यक ते बदल करून घ्यावेत)

२) **"रात्रीकालीन फुड कोर्ट"**

ज्या रस्त्यांवर संध्याकाळनंतर रहदारीचे प्रमाण नाही अशा रस्त्यांची रात्रीकालीन फुड कोर्टसाठी निवड करण्यात येईल. या रस्त्यांवर रात्री ८.०० नंतर महानगरपालिकेने मान्यता दिलेल्या आकार/प्रकारच्या वाहनांमार्फत नोंदणीकृत फिरत्या फेरीवाल्यांना खाद्यपदार्थ विक्री करता येईल.

३) **"सप्ताहात फुड कोर्ट"**

सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी तसेच सप्ताहाच्या अखेरचे दोन दिवसांकरीता (शनिवार, रविवार) शहरातील काही भागातील रस्ते व पदपथ सप्ताहात फुड कोर्टकरीता राखीव ठेवता येतील. या रस्त्यांवर रात्री ८.०० नंतर महानगरपालिकेने मान्यता दिलेल्या आकार/प्रकारच्या वाहनांमार्फत नोंदणीकृत फिरत्या फेरीवाल्यांना खाद्यपदार्थ विक्री करता येईल.

ब) **भाजीपाला, फळे, दूध, अंडी इ.विक्री करणारे फेरीवाल्यांकरीता जागेचे नियोजन-**

- १) महानगरपालिका क्षेत्रात नवीन पालिका बाजार बांधताना किंवा जुन्या बाजारांचा पुनर्विकास करतेवेळेस नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांकरीता जागेचे नियोजन करण्यात येईल. याकरीता वाढीव एफ.एस.आय. उपलब्ध करून एकूण चटई क्षेत्राच्या ५० टक्के जागेमध्ये फेरीवाल्यांचे नियोजन करण्यात येईल.

या नियोजनामध्ये इमारतीच्या सर्वात वरचा मजला फुड कोर्टकरीता राखीव ठेवण्यात येईल. इतर मजल्यांमध्ये ५० टक्के जागा ही दैनंदिन गरजेच्या वस्तू विक्री करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांकरीता राखीव ठेऊन उर्वरित जागा इतर व्यावसायिकांना/दुकानदारांना देण्यात येईल, जेणेकरून नागरिक तेथे आकर्षित होतील.

(टिप:-याकरीता महानगरपालिकेने विकास नियमावलीमध्ये आवश्यक ते बदल करून घ्यावेत.)

- २) महानगरपालिका क्षेत्रातील जुन्या इमारतींचे पुनर्विकास, झोपडपट्टी पुनर्विकास आणि नागरी नुतनीकरण योजना (Urban Renewal Scheme) इत्यादी योजनांमध्ये नागरिकांच्या सोयीच्या दृष्टीने इमारतीमध्ये खालील दैनंदिन गरजेच्या वस्तूंच्या विक्रीकरीता राखीव गाळे बांधणे अनुज्ञेय असेल.

१. भाजीपाला व फळे
२. दूध, ब्रेड व अंडी

३. किराणा माल
४. इस्त्रीवाला किंवा औषधे

सदर गाळे नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांसाठी उपलब्ध करणेची लेखी हमी दिल्यास या गाळ्यांकरीता आवश्यक असणारे बांधकाम क्षेत्र चटईक्षेत्र मुक्त अनुज्ञेय राहिल.

(टिप:याकरीता महानगरपालिकेने विकास नियमावलीमध्ये आवश्यक ते बदल करून घ्यावेत.)

- ३) खाजगी इमारतींना बांधकाम परवानगी देते वेळेस त्यातील रहिवाशांना सोयीच्या दृष्टीने खालील दैनंदिन गरजेच्या वस्तूंच्या विक्रीकरीता गाळे बांधणे अनुज्ञेय असेल. सदरचे गाळे खालील वस्तूंच्या विक्रीकरीता राखीव राहतील.

१. भाजीपाला व फळे
२. दूध, ब्रेड व अंडी
३. किराणा माल
४. इस्त्रीवाला किंवा औषधे

सदर गाळे नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांसाठी उपलब्ध करणेची लेखी हमी दिल्यास या गाळ्यांकरीता आवश्यक असणारे बांधकाम क्षेत्र चटईक्षेत्र मुक्त अनुज्ञेय राहिल.

(टिप:याकरीता महानगरपालिकेने विकास नियमावलीमध्ये आवश्यक ते बदल करून घ्यावेत.)

- ४) महानगरपालिका क्षेत्रातील मोठ्या क्षेत्राच्या अभिन्यासामध्ये सोडावयाच्या सुविधा क्षेत्रावर बांधकाम करताना अनुज्ञेय चटई क्षेत्राच्या २० टक्के बांधकाम क्षेत्र दैनंदिन गरजेच्या वस्तू विक्री केन्द्रासाठी अनुज्ञेय असेल व त्याच्या ५० टक्के क्षेत्र हे दैनंदिन गरजेच्या वस्तू विक्री करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांकरीता राखीव ठेवण्यात येईल.

(टिप:याकरीता महानगरपालिकेने विकास नियमावलीमध्ये आवश्यक ते बदल करून घ्यावेत)

- ५) महानगरपालिका क्षेत्रात अस्तित्वात असणाऱ्या गृहनिर्माण संस्थांच्या मोकळ्या जागेत नोंदणीकृत फेरीवाल्यांकरीता काही वेळ व्यवसाय करणेसाठी गृहनिर्माण संस्थांच्या परवानगीने मुभा देता येईल.

क) इतर फेरीवाले (उदा.रेडिमेड गारमेंट, कटलरी इ.) करीता जागेचे नियोजन करणे

१. महानगरपालिका क्षेत्रातील रहदारीच्या रस्त्यांवर स्काय वॉक व सब-वे तयार करणेत येतात. सदरचे स्काय वॉक व सब-वे चे नियोजन करताना कायदेशीर बाबी तपासून व जागेची प्रत्यक्ष स्थिती विचारात घेऊन फेरीवाल्यांकरीता जागा निर्माण करण्याची शक्यता तपासण्यात येईल.

२. महानगरपालिका क्षेत्रात भूयारी वाहनतळाचे बांधकाम करताना वाणिज्यिक वापरासाठी अनुज्ञेय असणाऱ्या क्षेत्राच्या ५ टक्के इतकी जागा फेरीवाल्यांकरीता राखीव ठेवण्यात येईल. मात्र, अशा ठिकाणी प्रकाश, खेळती व शुध्द हवा मिळेल अशी रचना वाहनतळाची करणे क्रमप्राप्त राहिल.

(टिप :- याकरीता महानगरपालिकेने विकास नियमावलीमध्ये आवश्यक ते बदल करून घ्यावेत)

४.१२ फेरीवाला क्षेत्रात पुरविण्यात येणाऱ्या सोयी सुविधा :-

फेरीवाला क्षेत्र-। मध्ये फेरीवाला भूखंडात संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेकडून खालील सोयी सुविधा पुरविण्यात येतील.

१. घनकचऱ्याची विल्हेवाट लावणेसाठी तरतूदी करणे
२. स्वच्छता राखण्यासाठी सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधणे
३. विज पुरविणे
४. पिण्याच्या पाण्याची तरतूद करणे
५. ऊन, पाऊस, धूळ व वारा इत्यादीपासून संरक्षण होण्यासाठी सार्वजनिक आच्छादनाची व्यवस्था करणे
६. फेरीवाला भूखंडाच्या बाजूने संरक्षक भिंत बांधणे

महानगरपालिकेला उपरोक्त सोयी-सुविधा पुरविणेकरीता आलेला खर्च महानगरपालिकेला संबंधित फेरीवाल्यांकडून वसूल करता येईल.

भाग - ५

स्थिर फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाकरीता जागा वाटप करणे

५.१ स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरित करण्याकरीता प्राधान्यक्रम :-

१. प्रथम घोषित करण्यात येणारे ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणारे फेरीवाले
२. महानगरपालिकेच्या विकास योजने अंतर्गत ताब्यात घेतलेल्या किंवा घ्यावयाच्या जागांवर व्यवसाय करणारे पात्र स्थिर फेरीवाले
३. तात्पूरता स्वरूपात फेरीवाला क्षेत्र-। म्हणून घोषित केलेल्या क्षेत्रामध्ये व्यवसाय करणारे स्थिर फेरीवाले

उपरोक्त प्रमाणे प्रत्येक स्थलांतरणाच्या प्रसंगी स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरित करणे करीता खालील प्रमाणे क्रमवारी ठेवण्यात येईल :-

- अ) प्रथम महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षांच्या वास्तव्याचा पुरावा असलेल्या पूर्वीपासूनच्या परवानाधारक फेरीवाल्यांचा त्यांच्या परवानाच्या दिनांकानुसार प्राधान्यक्रम ठरविण्यात येईल. यानंतर जागा शिल्लक असल्यास,
- ब) महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षांचे वास्तव्य असलेले इतर फेरीवाले यांचा विचार करण्यात येईल.

५.२ जागा वाटपासाठी समांतर आरक्षण

उपरोक्त प्राधान्यक्रमानुसार स्थिर फेरीवाल्यांना जागा वाटप करतेवेळी खालील प्रमाणे समांतर आरक्षण राहिल.

अ)	अपंग व्यक्ती	३ टक्के
ब)	मागासवर्गीय	२० टक्के
क)	दारिद्र्य रेषेखालील व्यक्ती	१० टक्के

या प्रत्येक प्रवर्गामध्ये ३० टक्के महिला आरक्षण ठेवण्यात येईल व त्यात निराधार विधवा महिलांना प्राधान्य देण्यात येईल.

५.३ परवानाधारक स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरित करण्याची कार्यपध्दती :-

१. महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षांचे वास्तव्य असलेल्या परवानाधारक स्थिर फेरीवाल्यांची त्यांच्या परवानाच्या दिनांकाच्या आधारे ज्येष्ठता सूची तयार करण्यात येईल व ज्येष्ठतेनुसार जागा वाटपाकरीता त्यांचा विचार करण्यात येईल.
२. शहर फेरीवाला समिती यांनी सक्षम प्राधिकार्याच्या मान्यतेने फेरीवाला क्षेत्र व ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित केल्यानंतर फेरीवाला क्षेत्रामध्ये व्यवसाय करणाऱ्या पूर्वीपासूनच्या परवानाधारक फेरीवाल्यांना जागांचे वाटप करताना शक्यतो त्याच ठिकाणी किंवा त्याच प्रभागात जागा देण्यात येईल.
३. जे ना-फेरीवाला क्षेत्रात परवानाधारक फेरीवाले व्यवसाय करीत आहेत त्यांचे स्थलांतर शक्यतो त्याच प्रभागातील फेरीवाला क्षेत्रामध्ये करण्यात येईल. फेरीवाल्यांची संख्या जागेच्या संख्येपेक्षा जास्त असल्यास जागेचे वाटप सोडत पध्दतीने करण्यात येईल.

५.४ सोडत पध्दतीने जागा वाटप करणे

१. ज्या फेरीवाला क्षेत्रामध्ये जागेच्या संख्येपेक्षा अर्जांची संख्या जास्त असल्यास सोडत पध्दतीने अर्जदाराची नावे निश्चित करण्यात येतील.

२. एखाद्या अर्जदारास मिळालेली जागा नको असल्यास पुन्हा नव्याने सोडत काढण्याची वेळ येऊ नये यासाठी जागेच्या संख्येपेक्षा ५ टक्के अधिक अर्जदारांची नावे सोडतीत निश्चित करून ती नावे प्रतिका यादीवर ठेवली जातील.
३. सदरची सोडत पंच मंडळामार्फत करण्यात येईल.
४. प्रत्यक्ष सोडत सुरु करणेपूर्वी उपस्थितांसमोर व पंच मंडळामार्फत सोडतीचे प्रात्यक्षिक दाखविले जाईल.
५. सोडतीचा निकाल, फलकावर तात्काळ प्रदर्शित केला जाईल. प्रतिका यादीचा निकालही प्रदर्शित केला जाईल.
६. पंच मंडळ प्रात्यक्षिकापासुन ते निकाल प्रदर्शित करण्यापर्यंतच्या सर्व बाबींची तपशिलवार नोंद करुन त्या अभिलेखावर सहाय्य करतील.
७. पंच मंडळाने अंतिम केलेला निकाल प्रभाग कार्यालयाच्या सुचना फलकावर प्रसिध्द केला जाईल.
८. पंच मंडळाचा अध्यक्ष याबाबतची माहिती लेखी स्वरुपात प्रभाग फेरीवाला समितीस कळवेल.

भाग-६

६.१ सामाजिक सुरक्षितता

अ) भागभांडवलाकरीता मदत

फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती त्यांच्या सभासदांची वर्गणी एकत्र करून बँकेत जमा करील व त्यातून विविध नागरी सोयीच्या देयकांची रक्कम संबंधित प्राधिकरणाकडे जमा करील. फेरीवाल्यांच्या गरजेनुसार फेरीवाल्यांना भागभांडवलाकरीता जिल्याच्या लीड बँकेच्या सहाय्याने कर्ज उपलब्ध करून देण्यास महानगरपालिका मदत करेल.

ब) विमा संरक्षण

१. फेरीवाल्यांकरीता अपघाती विम्याचे संरक्षण असावे.
२. फेरीवाल्यांकरीता आरोग्य विम्याचे संरक्षण असावे.
३. फेरीवाल्यांकरीता मालाचे व विक्री वाहन संरक्षणार्थ विमा असावा.

वरील प्रमाणे विमा संरक्षणाकरीता फेरीवाल्यांची नोंदणी करताना नोंदणी शुल्कामध्येच महानगरपालिकेकडून विम्याची रक्कम भरणा करून घेण्यात येईल किंवा फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीमार्फत स्वतंत्रपणे विम्याची रक्कम जमा करून घेऊन सर्व फेरीवाल्यांचा एकत्रित विमा काढण्यात येईल.

क) आरोग्य तपासणी

महानगरपालिकेच्या नागरी आरोग्य केन्द्रामार्फत त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील फेरीवाल्यांची वैद्यकीय तपासणी किमान वर्षातून एकदा करण्यात येईल. तथापि, शहर फेरीवाला समितीला आवश्यकतेनुसार फेरीवाल्यांची वैद्यकीय तपासणीचा कालावधी कमी करता येईल.

ड) प्रशिक्षण व कौशल्यात वाढ

फेरीवाले हे अतिशय लहान उद्योजक असल्याने त्यांचे उत्पन्न वाढविणेसाठी त्याचप्रमाणे उत्पन्नाचे पर्यायी मार्ग शोधण्यासाठी त्यांचे तांत्रिक व व्यावसायिक कौशल्य वाढविण्याच्या दृष्टीने त्यांना प्रशिक्षण देण्याची व्यवस्था महानगरपालिकेमार्फत करण्यात येईल.

६.२ महसूल गोळा करणे

१. प्रभाग फेरीवाला समिती खालील प्रमाणे शुल्क आकारेल.

अ) नोंदणी शुल्क (फी)

ब) मासिक परिरक्षण आकार : हे व्यवसायाचे स्थान/प्रकार यानुसार वेगवेगळे असतील.

क) दंड

२. सदर गोळा केलेला महसूल हा महानगरपालिका निधीत जमा होईल. या निधीचा वेगळा लेखा ठेवण्यात येईल. या निधीच्या अनुषंगाने फेरीवाला समित्यांच्या कामकाजाचा अर्थसंकल्प तयार करण्यात येईल.

भाग-७

७.१ सनियंत्रण

१. सदर उपविधीची अंमलबजावणी यशस्वीरित्या होण्याकरीता महानगरपालिका शहरातील ना-फेरीवाला क्षेत्रातील रस्त्यांची विभागणी बीट निहाय करेल.
२. प्रत्येक बीटवर पर्यवेक्षण ठेवणेसाठी महानगरपालिका पर्यवेक्षक कर्मचाऱ्यांची नेमणूक करेल.
३. नोंदणी न करणाऱ्या फेरीवाल्यांविरुद्ध महानगरपालिका अधिनियमाच्या तरतूदीप्रमाणे दखलपात्र गुन्हा नोंदविणेत येईल.
४. ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यांविरुद्ध महानगरपालिका अधिनियमाच्या तरतूदीप्रमाणे दखलपात्र गुन्हा नोंदविणेत येईल.
५. ना-फेरीवाला क्षेत्रातून महानगरपालिकेने जप्त केलेले सामान परत मिळणार नाही व अशा सामानाचा लिलाव महानगरपालिकेकडून करण्यात येईल.

७.२ शास्ती

या उपविधीचा भंग करण्याबद्दल अपराध्यास-

- अ) नोंदणी न करता व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यास, अपराध सिध्दीनंतर, सहा महिनेपर्यंत साध्या कैदेची आणि रुपये पाच हजार पर्यंत इतक्या दंडाची शिक्षा होईल.
- ब) ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यास, अपराध सिध्दीनंतर, सहा महिनेपर्यंत साध्या कैदेची आणि रुपये पाच हजार पर्यंत इतक्या दंडाची शिक्षा होईल.
- क) वरील (अ) व (ब) व्यतिरिक्त या उपविधीतील अन्य तरतूदींचा कोणत्याही प्रकारे भंग करण्याबद्दल अपराध्यास पाचशे रुपयापर्यंत असू शकेल अशा दंडाची शिक्षा होईल, आणि भंग करणे चालू राहिल्याच्या बाबतीत, पहिल्यांदा भंग केल्याबद्दल दंड झाल्यानंतर ज्या दिवशी भंग करणे चालू राहिल अशा प्रत्येक दिवसासाठी वीस रुपयापर्यंत असू शकेल इतक्या दंडाची शिक्षा होईल. वरीलप्रमाणे दंड करणेपूर्वी महानगरपालिकेच्या आयुक्तांकडून किंवा त्याबाबत रितसर प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याकडून संबंधित फेरीवाल्यास लेखी नोटीस देण्यात येईल व त्यांचे म्हणणे नोटीसीत विहित करण्यात आलेल्या कालावधीत प्राप्त झाल्यास त्याचा विचार करून दंडाविषयी योग्य तो निर्णय घेण्यात येईल. असा दंड करण्याशिवाय आणखी, आपल्या अधिकाराच्या कक्षेत असेल तेथवर, अपकृती सुधारण्यास दोषी फेरीवाल्यास भाग पाडता येईल.

७.३ निर्वाचनाच्या शक्ती

या उपविधीच्या कोणत्याही तरतूदींचा अर्थ लावण्यासंबंधी विवाद उत्पन्न झाल्यास अशा ठिकाणी महापालिका आयुक्त यांचा निर्णय अंतिम राहिल.
